

Fjällkon

SVENSK FJÄLLRASAVELS TIDSKRIFT nr 2/2015

NICOLINAKVIGOR HOS OVE FALKENSJÖ, VÄRMLAND

SVENSK FJÄLLRASAVELS ÅRSSTÄMMA 2015

Medlemmarna i Svensk Fjällrasavel välkomnas härmed till Norrbotten för årets stämma! Vi kommer att bo i en fantastisk miljö med norra Europas största utbyggda vattenfall i synfältet. Vi kommer att besöka fyra olika fjällkobesättningar i olika storlek och förhoppningsvis finns nåt för alla smaker. Föreläggningen blir i anslutning till hotell Storforsen i 4 bäddstugor med två rum i varje. I varje stuga finns kylskåp, kokmöjligheter, tv, bredband samt toalett och dusch. Frukost och övriga måltider kommer att intas på hotellet om inte annat anges i programmet.

Program:

Fredag den 31/7

- 12.00-13.30 Samling och incheckning vid hotell Storforsen.
13.30-14.00 Kaffe med smörgås.
14.00-15.00 Information från styrelsen.
15.00-17.00 Avelsresonemang med anledning av årets motioner.
17.00-19.00 Vi tittar på Storforsen.
19.00 Middagsbuffe.

Lördag den 1/8

- 07.00-08.00 Frukost.
08.00 Gemensam avresa med buss mot Svartlå.
09.15-11.00 Vi kollar kor hos familjen Nilsson.
11.00 Buss till Havsträsk.
11.10-12.00 Vi tittar på djuren hos Kurt o Birgitta Karlsson.
12.00 Lunch hos familjen Karlsson.
13.00 Buss till Vuollerim.
13.50-15.15 Besök hos Polcirkeln gårdsprodukter i Vuollerim och deras fjällkobesättning.
15.15 Buss till Vitberget
16.30 Eftermiddagskaffe hos Ann-Sofi

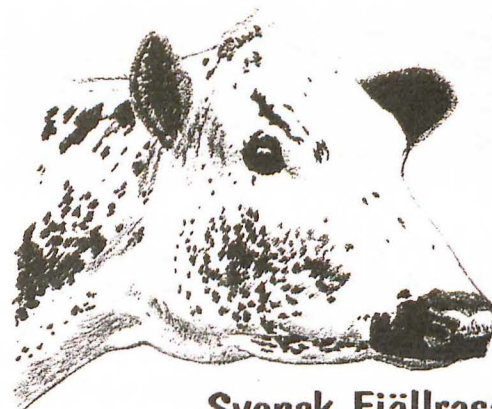
- och Mikael Ågren. Vi tittar på deras kor och de unika "fjällfåren" (inte nära släkt med fjällkorna).
18.00 Buss till Storforsen.
19.20 Stämmomiddag.

Söndag den 2/8

- 08.00-09.00 Frukost.
09.00-10.00 Städning av stugor.
10.00-12.00 Årsstämma.
1230 Lunch och hemresa.

Kostnad boende, mat 1500kr per person. Ingen kostnad för bussen på lördag eftersom Norrbottens läns hushållningssällskap sponsrar den. Sängkläder kan hyras på stället mot extra kostnad. Anmälan för deltagande görs till Robert Nilsson 070-6632192 eller korn@telia.com innan den 1/6.

Varmt välkomna till Norrbotten och en intressant stämmohelg!

Svensk Fjällrasavel

REDAKTÖRSORDET

Här uppe i norr har våren tagit tvärstopp med regn och kyla efter att snön försvunnit rekordsnabbt. Men som Robert Eklundh brukar säga. "April våt och maj kall fyller bondens lada all" eller hur det nu var. Gräs lär det bli men spannmålen kan bli lurig att få ned i jorden i vettig tid här uppe i norra Norrland, men det kan vända fort så det ska väl lösa sig.

Anmälningar till stämman har det ännu varit tunt med (så är det nästan alltid) men jag behöver verkligen få in dom snabbast möjligt, så vi inte står fast med preliminärbokade stugor som föreningen får betala i onödan.

Avelsdiskussionerna i förra numret har inte gett så höga vågor som jag kanske trodde, tyvärr vill få resonera offentligt kring de fjällkor vi kallar fjällnära. Många medlemmar uttrycker åsikter mellan "skål och vägg", men vill inte föra fram dom för man "orkar inte med alla sårade känslor" om man nu ska koka ned åsikterna i en mening.

Kanhända är jag för känslokall som inte bara låter allt vara som det är, men världen förändras och jag anser att frågan om att rädda fjällrasen och en så stor del av den som möjligt, är alldeles för viktig för att låta bli att diskutera även de fjällnära. Jag tror även att alla medlemmar är så pass kloka att man kan stanna upp och reflektera kring frågan och väga för och emot utan att ta skada av det.

Ett stort tack till Anna Jansdotter som lyckats göra Växa mer "småbondevänligt" med den modifierade provmjölkningstjänsten. Det är inte alla som lyckas rucka på de tröga strukturerna i våran föreningsrörelse, Anna är bra att ha!!

Väl mött på stämman i sommar om inte förr!

Robert Nilsson

INNEHÅLL

INFO OM STÄMMAN	s 2
INNEHÅLL/REDAKTÖRSORD	s 3
STYRELSEN/LIVDJURSANNONSER	s 4
KOKONTROLL FÖR ALLA	s 5
FINNS DET ADEL I NORGE	s 6-11
NYA UNGTJURAR	s 12-13
DEBATT GUNNARSSON	s 14
DEBATT ERIKSSON	s 15
DEBATT FJÄLLNÄRATÄFFEN	s 16-17
DEBATT MEÅS	s 18-20
DEBATT GYLLENHAMMAR	s 21
DEBATT RUNSTEN	s 22-23

Redaktör och Ansvarig Utgivare:

Robert Nilsson
Övre Svartlå 515
961 98 Boden
mobil: 070-663 21 92
korn@telia.com

Layout:

Emma Nilsson
Klubbacken 45
129 39 Hägersten
mobil: 073-803 40 83
emma.ingrid.karolina@live.se

Tryck:

Kph Trycksaksbolaget AB,
Uppsala

Tidningen Fjällkon är Svensk Fjällrasavels medlemstidning som ges ut ca 4 ggr per år. Däremellan skickas aktuell information ut. Annonseringen med radannonser i tidning och info-blad med t.ex. "Köpes/Säljes" är gratis för medlemmar.

Samtliga artiklar i Tidningen Fjällkon är författade av redaktionskommittén om ej annat anges. Åsikter framförda i signerade artiklar delas inte automatiskt av Svensk Fjällrasavel, utan är författarnas egna. Tidningen får i korta drag citeras om källan anges. Eftertryck är dock förbjudet utan skriftligt tillstånd från Svensk Fjällrasavel.

ISSN 1401-7806
Utgivningsbevis PRV nr 21560

Medlemsavgift:

300:- insättes årligen helst på Svensk Fjällrasavels BG 5361-8070. OBS! Skriv ditt namn och adress!

Omslag:

Foto: Lennart Rosén

Ordförande:

Karl-Gunnar Ekeberg
Granö 2465
760 40 Väddö
tel: 0176-545 71
mobil: 070-5763175

Revisor:

Tove Klackenbergs
Valdemarsbergsvägen 4
451 43 Uddevalla
mobil: 070-3897760
e-post: tovekla@gmail.com

Vice ordförande:

Robert Eklundh
Ytterby 8
811 95 Järbo
tel/fax: 0290-705 25
mobil: 070-317 73 51
e-post: nilsesihyttan@telia.com

Kassör:

Evy Schale
Killhult
312 98 Våxtorp
tel/fax: 0430-311 18
e-post: evy@schale.se

Sekreterare:

Anna Axelsson
Tennänget 25
796 91 Älvdalen
mobil: 073-065 48 45
e-post: anaxxel@hotmail.com

Ledamöter:

Elena Lantz
Myckelgensjö 307
895 92 Bredbyn
mobil: 070-673 86 06

Josefin Höglund
Rössjö 210
893 95 Sidensjö
mobil: 073-0560015

Louise Westerberg
Ormön 116
742 92 Gräsö
mobil: 070-311 22 03
e-post: gimskogen@banhof.se

Suppleanter:

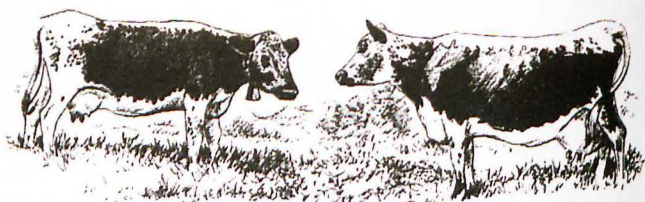
Lars Halvarsson
Perjosvägen 5
782 75 Malungsfors
mobil: 073-028 00 01

Anders Söderberg
Blecket-Bergvägen 29
795 92 Rättvik
mobil: 076-127 63 05

Ivan Eriksson
Torsvi Svanviken
745 99 Enköping
tel: 0171-830 35

Valberedning (s. k.):

Lars-Göran Lindgren
Velinga sjogerdala 2
522 92 Tidaholm
mobil: 070-673 86 06

LIVDJURSANNONSER

KÖPES

FJÄLLKALV KÖPES

Fjällkalv köpes. Även dikalv.

Staffan Odeheim, Alunda
070-2057925, odeheim@live.se

SÄLJES

FJÄLLKVIGA HJÄRTA 2014

Namn: Hjärta
Födelseid SE-214220-1-9
Hypoplasikontrollerad
DNA-verifierad
Mor: Dimma, Födelseid SE-31625-521-7
Far: Faramir, Id 3-6873
Mormor: Divina, Födelseid SE-31625-451-7
Morfar: General F, Id 96865
Mormors far: Laro F, Id 96787

FJÄLLKO DIMMA 2011

Namn: Dimma
Födelseid SE-31625-521-7
Hypoplasikontrollerad
DNA-verifierad
Kon har dåligt hull men är frisk.
Mor: Divina, Födelseid SE-31625-451-7
Far: General F, Id 96865
Mormor: - Födelseid SE-31625-395-6
Morfar: Laro F, Id 96787
Mormors far: Bude (SKB), Id 96801

Max Thoursie, Katthammarvik
070-8777721, max@lausarve.se

MJÖLKANLÄGGNING

Mjölkanläggning med två aggregat och 600 liters mjölk tank

Evy Schale, Våxtorp
070-5811185

KOKONTROLL FÖR ALLA

- VART DU ÄN BOR

Nu har du möjlighet att provmjölka dina kor, oavsett var du bor. Utan att behöva åka med dina prover till närmsta mjölklevererande bonde.

Du kan skicka dina provburkar på posten i en liten kartong och få protein, fett, celltal och urea kontrollerat i dina kors mjölk även om du bara har en ko och t.o.m handmjölkar.

Vi "småbönder" måste ibland bråka å tom bli lite otrevliga om vi vill ha samma rättigheter som de stora bönderna. Men om man inte ger sig så går det oftast bra.

Dvs i det här fallet så fick Växa Sverige ge med sig, varje medlem ska ha samma rättigheter!

Använd dig av denna tjänst för att bedriva din egen avel. För mjölkförädlare är celltalsmätningen i kokontrollen ett viktigt verktyg för att säkerställa en säker och ren mjölk. Livsmedelsverket är mycket positiva till kokontrollens celltalsmätning som ett sätt att analysera din mjölk. Återkommande högt celltal är en tydlig "varningsindikator".

Min privata åsikt i fjäll/fjällnära och kasein debatten: En fjällko med ärftligt bra juverhälsa är bra mycket viktigare än om kon råkar kallas Fjällko eller Fjällnära. Har hon sedan tex kappakasein BB men återkommande höga celler så passar hon bäst i frysen. Höga celler förstör ystningsegenskaperna. Om hon sedan har staff aureus och är av en mycket unik härstammning så skall hon till mycket kalla utrymmen, frysen.

Mjölkförädlare, tänk på att staff aureus kan bilda toxiner (gift) som vi människor blir väldigt sjuka av. Mer om staffar i nästa nummer.

Provmjölknings:

11 månader om året skall man provmjölka om

man är med i kokontrollen.

Om du endast mjölkar på sommaren kan du tex beställa serviceanalys. Samma analyser och hantering. Serviceanalys görs på beställning per provtagningstillfälle. VIKTIGT! Korna kommer ej med i någon statistik över fjällkorna om man utnyttjar serviceanalystjänsten. Du får ej heller någon sammanställning och historik på dina kor.

195 kr i månaden+ ca 12 kr/ko är priset.

Utrustning som du själv behöver hålla med är en våg, fjädervåg eller hushållsvåg. Har du lite fler kor och har tillgång till provmjölksutrustning till mjölkmaskin går det förstås lika bra.

För att komma igång. Ring Jan Svedberg Växa 010-471 01 16

Säg att du vill komma igång med provmjölknings av skicka på post varianten. Om du stöter på patrull, hänvisa till Anna Jansdotters provmjölknings "postpaket".

Anna Jansdotter 070-3746273

FINNS DET ADEL I NORGE?

STN-rasen hade långt fram i sin avelshistoria en bred genetisk bas med ett flertal tjurlinjer kvar. Fjällrasen har haft sina två tjurlinjer sen 1930 plus den senare inkomna Njordlinjen från Norge. Men i Norge försvann tjurlinjer in på 50talet och till och med på 60talet och till på köpet den vi ska berätta om här som även fanns fryst via semin men försvann i alla fall. Dock finns materlaet kvar via modernelinjer i dagens fjällras.

Den linje vi ska berätta om är från Oppdalstrakten och inte alls närbesläktad med Njordlinjen som jag skrev om i fjällrasboken. När man läser texten kan ibland tjurnamnen vara förvillande lika de bönder och gårdar som tjurarna föddes på. Det beror på att när man upprättade STN rasens stambok på 1930talet så fanns det så många "Tor", "Balder", "Loke" och Ymer att man för att inte bara få stamboksnumret som skilde de olika tjurarna åt även la till Gårdsnamn eller tjurföreningsnamn på dom. I Norge är det desutom vanligt att namnet på gården dessutom bärs av brukaren vilket förklarar en del av de förvillande likheterna. Det ni läser här är en omarbetad version av ett av kapitlerna som jag skrivit i STN-boken.

FINNS DET ADEL I NORGE?

Svaret på frågan får nog bli att åtminstone finns det adligt blod i STN via tjuren "Greven" ST386 Han gav upphov till en livskraftig

tjurlinje som faktiskt räckte ända in på semin och andra halvan av 60talet och väl egentligen borde ha funnits kvar om man varit det minsta vaken.

Greven var född i februari 1916 hos Knut Kletgjerdet, Vognill, Oppdal. Modern var Kronborg ST 774 en svartsidig ko född 1909 från samma besättning, efter en rödprickig kullig ko vid namn Sivaros och en svartsidig okse från Vognill. Grevens far var en svartsidig okse från Knut Rolvsjord Vognill som i sin tur var efter en gråprickig ko vid namn Minde född 1902 född hos H. H. Aalbu Vognill. Så proveniensens på Greven är klarlagd, det var material från Vognill som danade tjuren. Hösten 1916 såldes han till Peder H. Dörum, Vognill som sen sålde den vidare hösten 1917 för 500kr till Ole I Dörum Vognill och Peder I Klaet, Olbu, Oppdal. Dessa hade oxen i tre år för att sen sälja den för 1500kr till Dörum fea i Oppdal den 6/12 1920. Avslaget hade tjuren till 14/7 1922 då laget lades ned och tjuren slaktades med en slaktvikt på 410kg vilket om jag inte är fel ute bör vara en av de första STN tjurarna som slaktades med slaktvikt över 400kg. Det skulle visa sig att det inte var den sista rejäla tjuren i denna linje.

Hur nu upplägget var för Ole I Dörum och Peder I Klaet när dom ägde Greven framgår inte, men klart är att Ole Bjerkaas Driva Op-

pdal köper en betäckning av dom med Greven för den 20/2 1920 föds en tjurkalv hos honom med kon Påsköy. Den föds upp och får namnet Rosemann Bö ST 527 och säljs 1/4 1922 för 1000kr till Bö fea Oppdal.

Modern Påsköy är värd en egen betraktelse. Hon var född 1906 hos John K Prestmo, Oppdal och var såld så sent som 1918 till Ole Bjerkaas för hela 1000kr vilket måste ha varit bra betalt för en ko 1918. Hon är grå och har horn och är fallen efter gamle stamtjuren i Fram fea, Nansen ST 124. Nansen var även han grå och behornad och efter en gråsidig behornad ko från Ildri Rotvei Oppdal. Nansens far var tjuren Tyrholm ST 88 född 1898 från Ole O Stuen, Oppdal. Tyrholm beskrivs som "gråsalet, hornet" i stamboken. Modern till Påsköy är "Holland" född hos Knut Moen, Oppdal och beskrivs som "rödsidet, hornet".

I stamboken beskrivs Rosemann Bö som "Stor kraftig okse med gott djup och goda ben" "Ikke helt typisk färg och härstamningen mindre god". Jag gör antagandet att med mindre god härstamning menas att den kanske inte höll typisk STN prägel på utseendet men att förvisso Påsköy bör ha varit en duglig ko annars hade hon inte betingat ett pris på 1000kr 12år gammal. Tyvärr fick hon en juverskada och fick slaktas redan 1920 vilket kanske förklarar varför Ole Bjerkaas sparade en tjurkalv efter henne, vem vill inte ha kvar nåt efter en bra ko som man köpt dyrt. Alltnog så står Rosemann Bö kvar i Bö fea till han blir sjuk och måste slaktas den 25/10 1927. Han blir linjens första "tjurfader" av rang i det att han får fyra stamboksförda söner efter sig som alla hamnar runt Oppdal. Dessa och deras efterkommande kommer att ha ett säkert fäste i trakten runt oppdal i dryga tjugo år framåt och linjen efter Rosemann Bö räcker ända in på 50talet innan den ebbar ut på "svärdssidan".

DOKKEMANN

Innan vi lämnar Greven och starten av linjen ska vi se att det går ut ytterligare en gren från Greven som faktisk räcker ännu längre i tid och det är den som kommer in på semin innan den försvinner på fädernet. Som vi minns så var Ole I Dörheim en av de två ägarna till

Greven, och han fortsatte att nyttja oxen även sen avslaget köpt den. Ole la på en egen okse efter Greven innan han slaktades och använde den i besättningen och hos honom föds 28/1 1925 tjuren Dokkemann ST 695 efter hans egen Greven och en ko som heter Dokke I ST 860. Om Dokke I finns inga andra uppgifter än att både hon och hennes mor Svangros båda var födda i besättningen hos Ole I Dörheim. Däremot verkar hon ha varit en bra mjölkko för 1926 mjölkar hon 4365 4,15 181 vilket minst sagt inte är dåligt för att ha varit i mitten på 20talet. Dokkemann säljs 1/4 1927 för 500 kr till Dörum fea som verkar ha startat om sin verksamhet. Men det blir en kortvarig sejour i laget då Dokkemann går ut redan 1/5 1928 på grund av ilska.

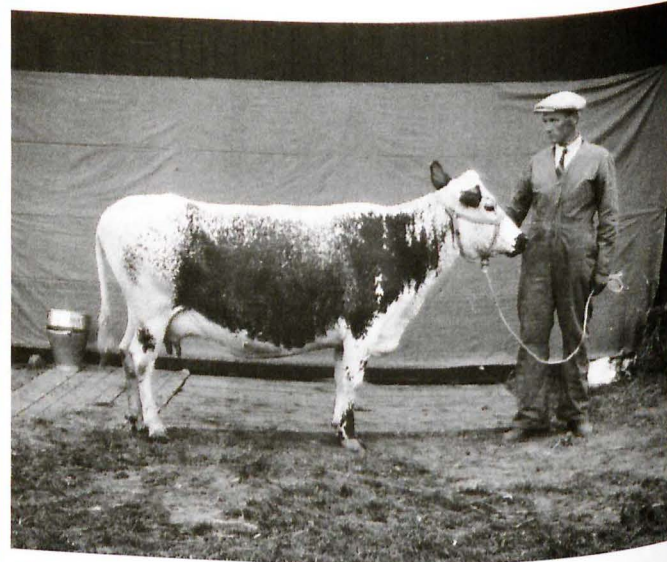
Men innan Dokkemann antrar de eviga nejdernas säterland (förhoppningsvis på bättre humör) så producerar han med kon Embla ST 1032 en tjur vid namn "Snild" ST 1392 född 16/12 1928 hos Erik J Engelsjord Vognill Oppdal. Embla är en dotter till Greven och vi får en liten linjeavel. Embla är en liten ko med ordinär mjölkavkastning men bra fetthalt. Mödernet kommer från Vognill så långt känt och morfar var en tjur från Grötte, Oppdal. Snild säljs 11/3 1931 till Dörum fea för 700kr och där blir han tills han får en skada på korset och måste slaktas 9/10 1936. Snild får två stamboksförda söner och den ene Storm ST 1577 hamnar först i Vekve fea och senare Övre Haltdalen fea Haltdalen och en son till honom Fjellgutt Hovöy ST 6008 stambokförs uppe i nordnorge och slaktas 1946 i sagvatn fea Hammerøy. Den andre Lo-Balder ST1572 kommer att spela en betydligt större roll och vi ska återkomma till honom efter att vi avslutat Rosemann Bö ättlingarnas historia.

"GREVSKAPET OPPDAL"

En tvetydig rubrik men syftande på den mångfald "Greven" tjurar som fanns i trakten runt Oppdal. Bö, Lo, Vognill, Dörum, Böaseter, Svarthaugen, Bjerke, Blokhus, Lönset, Vindöla, Lien, är alla exempel på feavlslag runt Oppdal som hade en eller flera "Greven" tjurar. Bland dom som står ut en aning finns Rosemann Bö sonen Flink Vognill ST 627 som tjänstgjorde sex år i Vognill fea. Eller den store

Ruggen Lo ST 658 även han efter Rosemann Bö och född hos vår vän OleBjerkaas som stod i Lo fea sex år och slaktades med slaktvikt på 449kg. En annan bjässe var Odin Viken ST 715 från Ole H Viken, Oppdal, som ett tag stod i Svarthaugen fea slaktades vid 5års ålder med slaktvikt på 450kg. Odin Viken har samma möderne som senare kommer igen i semintjuren Bell ST 5547 dessutom fanns han själv med tre gånger i Bells härstamning. En sak som förenade alla dessa till storleken rejält stöddiga halvbröder var att dom alla var svartprickiga, så gråfärgen började tona bort i linjen. Mjölmängdsmässigt stod dock inte korna efter dom ut nåt märkvärdigt.

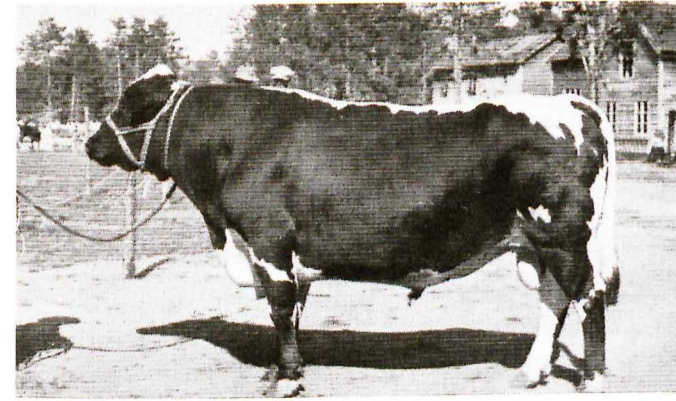
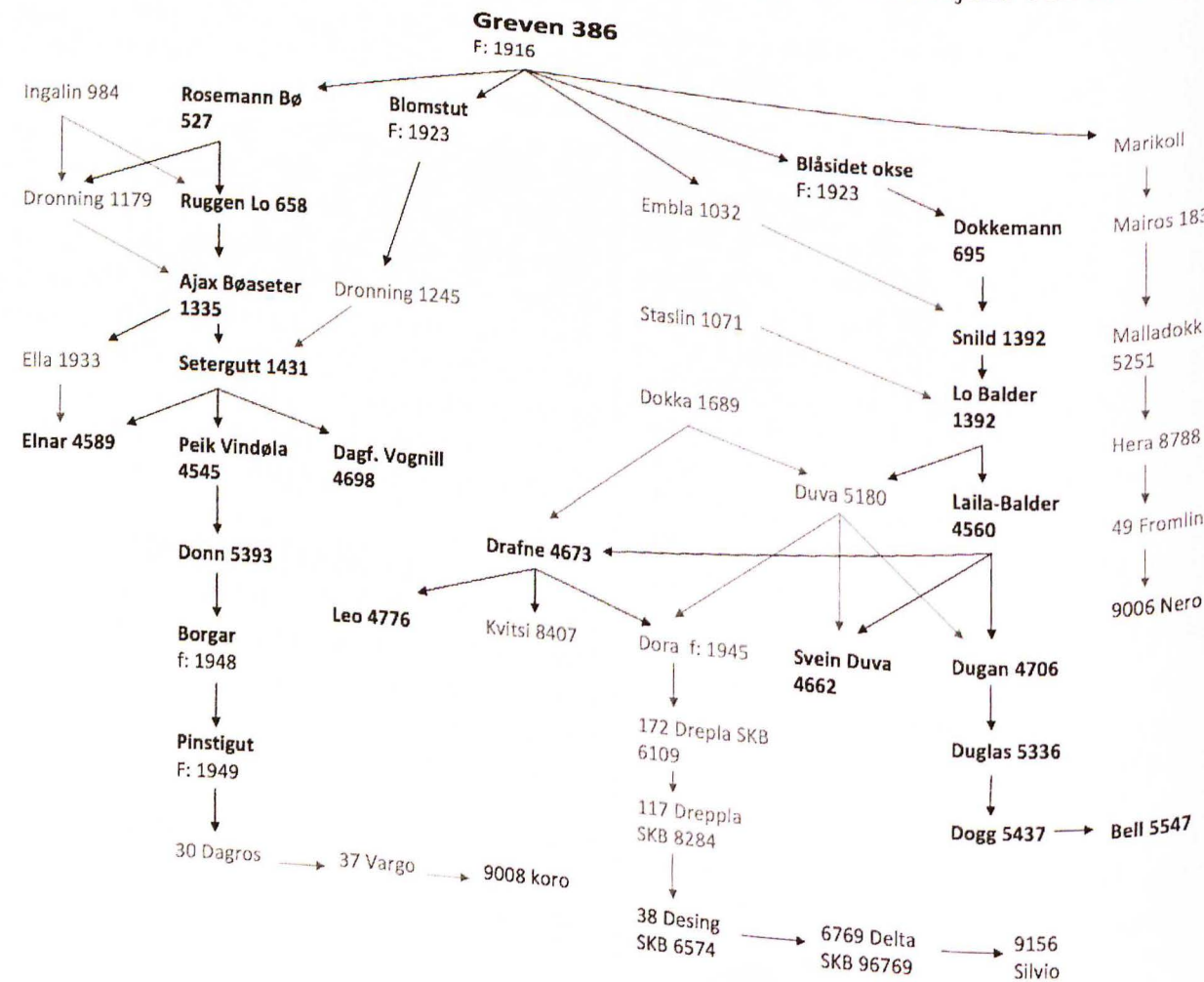
Flink Vognill och Ruggen Lo får stamboksförda söner efter sig. Flink Vognills försvinner utan att sätta spår men Ruggen Lo är mer framgångsrik och får sex stamboksförda söner varav en Ajaks Böaseter ST 1335 får anställning i Böaseter fea och står där från 1/7 1929-10/3 1932. Ajaks Böaseter var född hos Ole Bjerkaas. Fadern Ruggen Lo har en mor Ingalin ST 984 med en liten del Njord i stammen via sin farfar Balder Havdal men är i övrigt av

Dronning

Oppdalsslåg. Ruggen Lo får hos Ole betäcka sin helsyster Dronning ST 1179 och ur den parningen kommer Ajaks som alltså har Rosemann Bö som både FF och MF och Ingalin som MM och FM. Noterbart är att Ingalin är en rejäl STN ko och slaktvikten är hela 260kg. Dronning är dock mer normalstor.

8/1 1930 föds en tjurkalv hos Erik S Ny-saeter, Oppdal, efter Ajaks och kon Dronning

Setergutt ST 1431

ST1245. Dronning är efter en ej stamboksförd grevenson från Ole Torve Olbu Oppdal och en ko Dreppelin från Ole Nysaeter efter Håkon sonen Asbjörn Lönset ST406 som stått i Lönset fea. Tjurkalven får namnet Setergutt ST 1431

och får 10/3 1932 börja sin tjänst i Böaseter fea där han står över 8år till 30/10 1940.

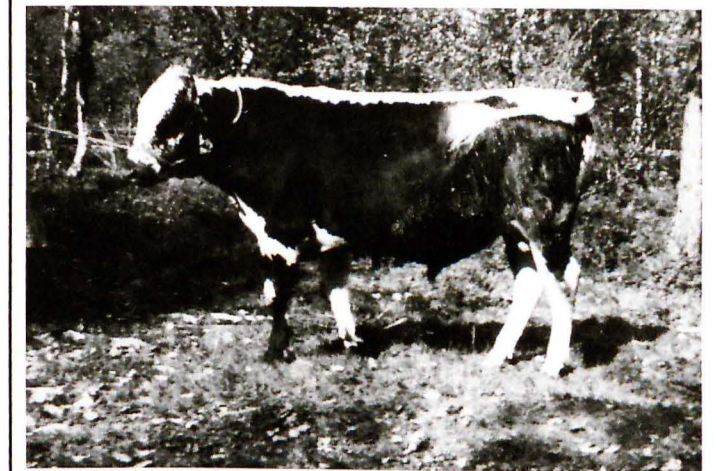
Setergutt blir far och farfar till 9 stamboksförda ättlingar tre söner och 6 sonsöner. Setergutt måste ha varit en omtyckt tjur i sitt fea för när han slaktas så köper man i den tjurtäta Oppdalstrakten inte in någon tjur utifrån utan tar som efterträdare till Setergutt hans son Elnar ST 4589. Men det stoppar inte där, mor till Elnar är Ella ST 1933 efter Setergutts far Ajaks Böaseter och med Greven som både MF och MMF och då är vi ju på en linjeavelsnivå värdig vilken Rörstjur som helst. Icke förty är dock Ella en bra kossa och bästa året 1942 gör hon 3644 4,4 160. Så nu har Böaseter fea låtit far följa på son i tre generationer och 15 år men då blir det stopp och Elnar slaktas 1943 för "inavl" som det står i stamboken och det stämde säkert.

Setergutt sonen Peik Vindöla ST4545 född 1936 säljs först till Vindöla fea och sen till Lönset fea. Även han verkar vara sitt fea tillfyllest för han slaktas först 1945 och då för vasst. Han får tre stamboksförda söner varav en, Donn ST5397 föds 26/1 1946 hos Arnt Nerhoel Lönset och en kort stund tjänstgör i Lönset fea och han kan vi faktiskt hitta ättlingar till idag men först ska vi avsluta Setergutt med den siste sonen DagfinnVognill.

Dagfinn Vognill ST 4698 föds 12/10 1940 hos

Peder Strand, Oppdal, och säljs ett år gammal till vår gamle vän Ola O Viken, som vi inte hör om sista gången i dessa sammanhang. Dagfinn har en mor som köpts som kalv från Röros så det passar bra i Vognill feas kobestånd som har rätt så mycket Greven blod i laget. Dagfinn köps in av Vognill fea 1943 och tjänar till 1948. Han får tre stambokförda söner efter sig varav alla finns kvar i tjänst in på 50talet men inga får söner efter sig och därmed var Rosemann Bös storhets tid som linjedanare inom STN slut. Men hur var det med det där att vi hade en tråd kvar från denna del av Greven linjen via Donn ST5397?

Ja faktiskt så fanns då Donn bland annat som i ett led en icke stamboksförd gårdstjur med som MMFFF i linjen bakom semintjuren 9008 Koro, och då blir Donn följaktligen FMMFFF till 6 Litaros den moderna STN rasens egen lilla gudmor som finns i många av dagens semintjurars härstamningar, och därmed finns en rännil av tjurlinjen från Rosemann Bö kvar i dagens Fjällras.

Donn ST 5397

Vidare till Lo Balder ST 1572 och den linje efter Greven som räckte in på semin och som faktiskt också finns kvar och till och med hunnit var över till Sverige och vända.

LO BALDER ST1572

När vi nu ska ta oss ann den andra grenen av Greven så får vi då gå tillbaka till Lo Balder ST1572 som var fjärde generation från Greven räknat. Lo Balder hade en av den tidigare STN avelns mer fantastiska kor som mor, Staslin ST1071. Staslin var halvsystemer med den tidig-

are nämnda Ingalin ST 984, dom hade samma moderne som stammade från Oppdal. Men det som skilde var att Staslin hade den utmärkte Knut ST464 som fader. Knut var far till Mata-doren Håmann ST686 och räknas som en av de bättre STN tjurarna genom avelshistorien. Staslin var född 5/11 1922 och slaktades juni 1939 och hade en så pass remarkabel avkastning att vi måste visa den år för år.

1926 1938 3,78 73
 1927 2796 3,77 105
 1928 3812 3,88 148
 1929 3341 3,86 129
 1930 3830 3,66 140 melkefeber
 1931 4031 4,11 166
 1932 4607 4,10 189
 1933 5341 3,93 210
 1934 5278 3,97 210
 1935 6010 4,01 241
 1936 5693 3,96 225
 1937 5150 3,65 188
 1938 2762 3,76 104 överl.

Jag har inte avkastningen för det sista halvåret men på det vi känner till så mjölkade Staslin 51kg från 50ton mjölk med en total smörfettproduktion på 2128kg. Vilket var inget mindre än en enastående avkastning. Hur många STN kor slår henne idag? Jag är inte säker men hon bör vara bland dom första STN korna som kommer upp till 6000kg på ett år om inte den allra första! Alltnog så föds Lo Balder 16/12 1933 hos vår gamle vän Ole Bjerkaas, Driva och får sen den 29/5 1935 göra resan från Oppdal till Elvadal fea Meldal.

1572 Lo-Balder

I Meldal får han betjäna bland annat besättningen hos Anders Dragseth Drogsetmoen. Meldal har haft tidigare nämnda Håmann i bruk ifrån 1926-1935 så där finns gott om bra kor att fortplanta sig med för Lo Balder. Han får 6 st stamboksförda söner varav den mest betydelsefulle utan tvekan blir Laila Balder ST4560 född hos och använd hos Anders Dragseth. Modern är Laila ST1833 efter Håmann och vi får en lätt linjeavel på Knut som blir FMF och MMF till Laila Balder. Lo Balder är en bjässe till tjur och när han slaktas 1940 så är slaktvikten 465kg!

Laila Balder får hos Dragseth tre stamboksförda söner varav två med sin halvsysster eft-

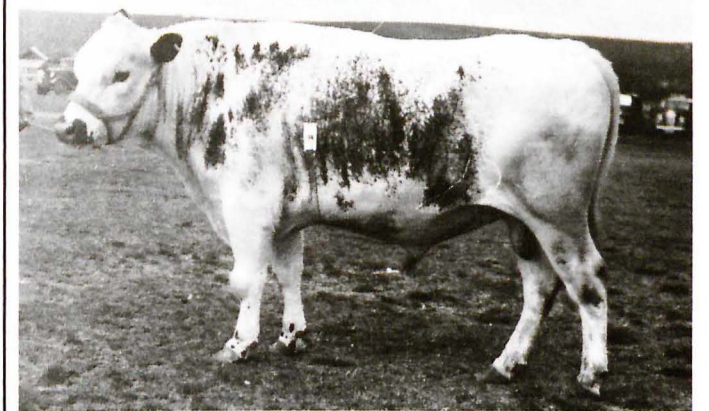
Duva ST5180

er Lo Balder, Duva ST5180, en av de många namnkunniga korna i STN historien. En av sönerna, Dugan ST4706 får 1943 resa tillbaka till Böasete fea som inte vill lämna Grevenlinjen. Han slaktas dock 1946 för han anses nervös. Han ersätts med sonen Douglas ST5336 från vännen Ola O Viken, men han blir snabbt sjuk och måste slaktas han med (Douglas alltså, inte Ola o Viken). Innan han slutar sin korta bana så gör Douglas hos Ola O Viken tjuren Dogg ST5437 som är en trevlig mix av Greven, Njord och faktiskt en snutt Adam. Dogg i sin tur får två söner hos Ola O Viken varav en är den kommande semintjuren Bell ST5547 som vare sig jag eller Atle trots mycket letande inte lyckats hitta i någon idag kvarvarande STN härstamning. Trots 10 stamboksförda söner varav tre på semin så är han borta. Så Ola O Vikens stora arbete med att bevara denna

tjurlinje syns förgäves och den ser ut att sluta med semintjuren Albin ST8943 i mitten på 60talet, eller?

Ja det beror ju på hur man menar med att en tjurlinje slutar. För Laila Balder finns förvisso idag kvar via sonen Drafne ST4673. och inte då via dennes fantastiska dotter Kvitsi ST8407. som är den hittills högst avkastande STN kon, utan via dotterdottern 172 Dreppla SKB 6109 som säljs till Märta och Olov Nilsson i Bjärte, Näliden, Sverige och där blir viktig avelsko. 172 Drepplas mormor är tidigare nämnda Duva ST5180. 172 Dreppla semineras i sluttet av sitt leverne med till Sverige importerad sperma av Borgson ST8067 och får dottern 117 Dreppla SKB 8284 som med Jo Sing får sonen 38 Desing SKB 6574 som vi använt som tjurfader i Sverige för att bredda fjällrasen. Han fick sonen 6769 Delta SKB 96769 som är morfar till 9156 Silvio en av de tjurarna som STN föreningen köpte över innan "gränsen stängdes" för levande djur från Sverige via EU medlemskapet. I Sverige sattes även in 6768 Deger och för några år sedan 7431 Filling så att tjurlinjen efter Desing är väl "infryst".

Om vi ska summera ihop Greven linjen så är det omöjligt att inte halka in på att det fanns semintjurar av den som det kastades bort sperma efter när STN-föreningen mer eller mindre la ner sin avel i början på 70talet. Man kan också förundras över hur i all världen en tjurlinje som varit med så pass länge som Bells ättlingar och ändå varit så talrik inte ska finnas kvar någonstans idag. Ännu mer retfullt blir det när vi idag vet att en svensk delegation under konsulenten i SKB föreningen Nils Nytorp 1962 reste över till Norge för att besiktiga döttrar efter Borgson, Varg och Bell för att få underlag till köp av sperma efter de tre tjurarna som då stod på Hallsteingård Oksestation. Han berättade om resan i tidningen "svensk Husdjursskötsel" och jag citerar, "på det hela taget vågar man påstå att döttrarna till de nämnda tjurarna hade bättre juver och spenformer än vad vi är vana med inom SKB samt att djuren var mycket lugna och orädda". Nytorp menade även att avkastningen på djuren man såg var mer än tillfredsställande. Naturligtvis var Bell den ende man inte köpte sperma efter. Nå vi ska inte klaga för mycket

Bell 5547

det var på den resan som man köpte in 1 Solberg så att vi fick den linjen kvar men man kan bara tycka att det var synd det inte stod nån fin ungtjur efter Bell som kunnat fresta dom till att ta två tjurarna med sig till Sverige när man nu lika ordnade transport. Nå, nu drar vi upp mungiporna och tittar på hur Greven linjen finns kvar idag i Fjällrasen.

Sammanlagt fanns det 70st stamboksförda tjurarna ur linjen som gick tio generationer från Greven själv. Av dom finns minst 13st kvar i dagens avelsmaterial om än i olika grad. Lo Balder finns säkert bevarad via att han är MMF till Lykkeman ST 5429, Josings fader. För det vet vi ju att det som funnits i stammen på Jo Sing det försvinner aldrig från STN eller Fjällrasen! Han finns även bak på mödernet till Jons STN 8923 som är morfar till 9009 Sevat och 9020 Jowi. Han finns även i Mari Munk Bruholt ST 8099 som finns i Stas TorveSTN 8992 som är morfar till 9004 Selo. I Sverige gör det att han finns relativt nära i härstamningen på de nyss nämnda tjurarna 6769 Delta, 6768 Deger och 7431 Filling men även i 1066 Naggen.

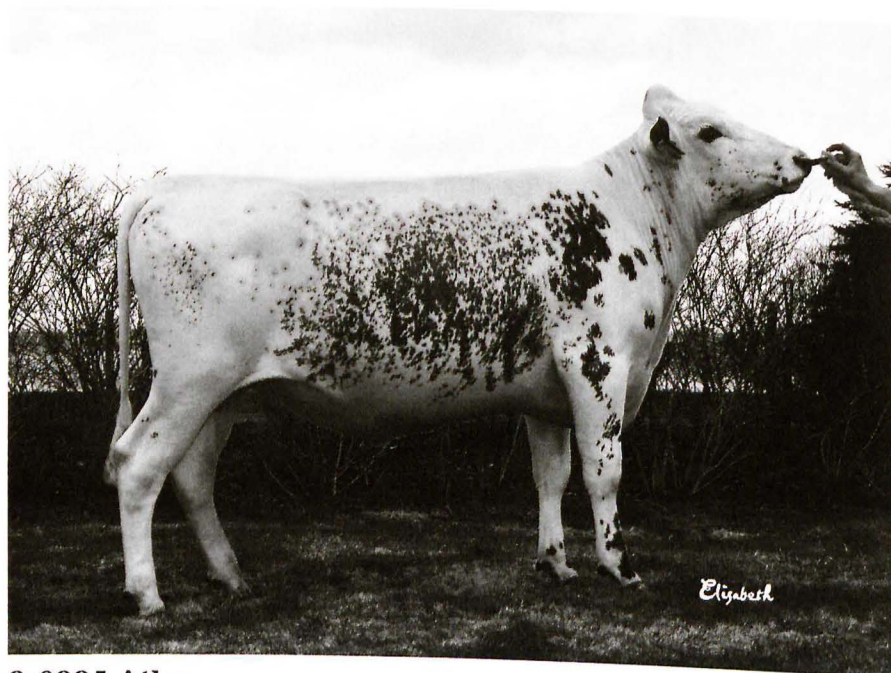
Det gäller ju även urtjuren i linjen Greven ST386 som förutom via Lo Balder finns välrepresenterad i mödernen som kommer från Oppdalstrakten. Borgson ST8067, 9006 Nero och 9013 Eri Nero för att ta några. Sen tillkommer med största sannolikhet en del ytterligare semintjurmödernen från Oppdal som är odokumenterade från 40 och 50 talen så Greven och hans ättlingar har fört sitt "blåa blod" vidare i Fjällrasen på båda sidor kölen.

Text: Robert Nilsson
 Foto: STN-föreningens arkiv

NYA UNGTJURAR

Text: Robert Nilsson
Foto: Elisabeth Theodorsson

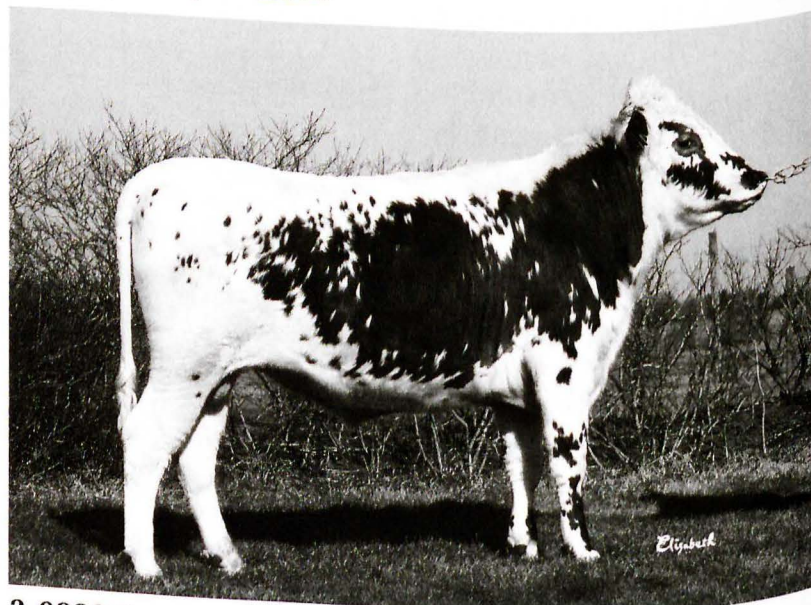
3-6885 ATLAS

3-6885 Atlas

3-6886 STORM

3-6886 Storm efter 6856 Fred – 1095 Flise – 6746 Hompest är född hos Joachim Gustavsson Görshorva Östergötland. Kolinjen bakom är en fin gammal jämtlandslinje som via Värmland och Hälsingland i början på 90talet hamnade hos Jocke. Modern 630 Svinga har producerat på 3,10år 7882 3,9 3,3 311 260 med rektal 98 102. Runt medelstor med 130cm i korshöjd och bedömd med 82 79 85 82. Härstamningen har bra juver och mycket mjölk vilket vi hoppas ska följa med Storm i aveln. Kolinjen är aldrig förut använd i tjurmoderssammanhang.

3-6888 Smogg

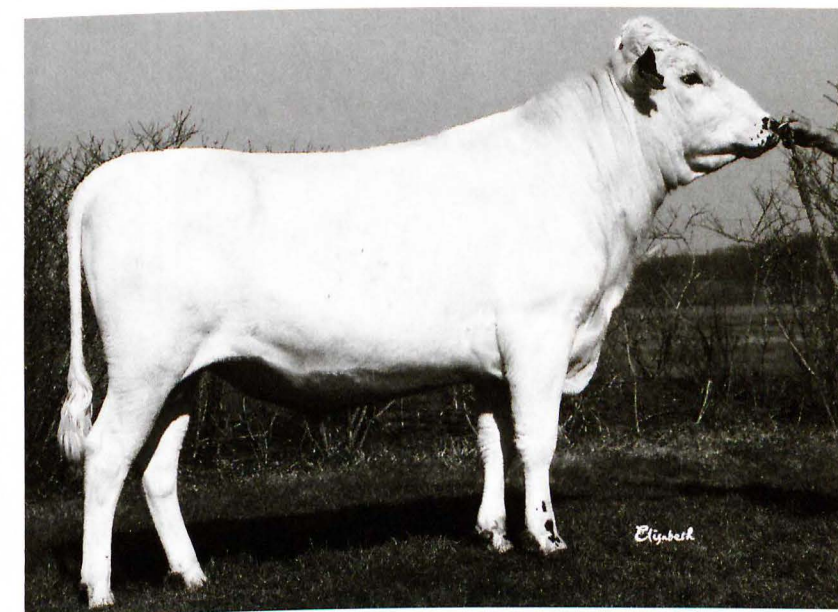
3-6885 Atlas efter 6845 Baba - 6862 Baltazar - 6851 Gus är född hos Anna-Lena Petrusson i Tullus Jämtland. För den som kan sin fjällrashistoria så är Tullus en känd ort där en del av de första avelscentrumen fanns i den tidiga aveln. Anna-lenas far och farbror drev länge gården och hade 20talet fjällkor. Sen Anna-Lena tog över har en ny robotlagård byggts och man har idag 70talet kor, mestadels SRB och Holstein, i en ljus och luftig lagård. Kolinjen bakom Atlas är en gammal gårdslinje som vi tidigare inte haft med i aveln. Modern 116 Tindra hade när Atlas köptes in till semin mjölkat 2,8år 8089 4,0 3,1 323 254 med rektal 86 87 vilket är bra i en besättning dominerad av stora kor. Hon är av medelstorlek med korshöjd 128 och bedömd med fina 84 på juver 82 på ben 82 på typ och 83 på helhet.

3-6887 DOLPH

3-6887 Dolph efter 7230 Don-Juan – 44 Fagerman – 6758 Bula är född hos Mårten Dahlberg Bjärträ Ångermanland. Här är härstamningen synnerligen lättanvänd om än kolinjen bakom är allt annat än ny i semintjursammanhang. Modern är 448 Siesta med en synnerligen hög och hållbar produktion på 7,4 år 8655 4,6 3,7 397 323 vilket placerar henne högt upp på rasens lista över höga genomsnittsavkastningar. Siesta är en av alla utmärkta kor från S-linjen från Hans-Erik Nordström i Norrby Taveljö. Mårten är idag den främste förvaltaren av denna fina kofamilj. Om 448 Siesta har en exempellöst stark mjölkhärstamning så är fadern 7230 Don-Juan ett mer oskrivet kort men inte desto mindre intressant med den gamle genbankstjuren 41 Lyster som far och en produktionsstark ko från Joachim Gustavsson som mor. Så här är en spännande blandning av oprövat och det bästa rasen bjuder. Siesta är av medelstorlek med 127cm i korshöjd och bedömd med fina 83 80 81 82.

3-6887 Dolph

3-6889 Hilfrid

3-6888 SMOGG

3-6888 Smogg är en halvbror på moder-net till tidigare nämnde 6886 Storm så härstamningen är 1006 Glunt – 1095 Flise – 6746 Hompest. Om modern kan ni läsa under Storm men Smoggs fader 1006 Glunt är värd en egen visa. Glunt var efter mjölkstarka 6758 Bula – 940 Hompen – 784 Biljett och ärvde deras goda mjölkkanlag och är bedömd med 106+8 vilket gör honom till en av de bästa Alebäckstjurarna vi fått fram. Han var född hos Marie Strand och Sören Bardosson i Gåxsjö Jämtland efter en i avelssammanhang oprövat jämtlandskolinje. Så även Smogg blir en lättanvänd härstamning och förhoppningsvis följer mjölken med.

3-6889 HILFRID

3-6889 Hilfrid efter 6840 Gunde -196 Ludde – 6776 Lippo från Nils-Nilsa lbr AB Övre Svartlå Norrbotten är återigen en ungtjur med lättanvänd härstamning. Fadern 6840 Gunde har gett stabila kor med rätt bra juver och får en andra chans som tjurfader även för sin ovanliga härstamning. Modern är den i Fjällkon nyligen omskrivna gamla 432 Hilja som producerat snubblande nära 120000 kg mjölk med sina på 13,7 år 8864 4,1 3,3 366 296. Hon är en något liten ko med 125 cm korshöjd och bedömd som 15år gammal med 78 87 81 82 vilket får sägas vara med beröm godkänt för en så gammal ko. Hon kalvade sin 11e kalv i April men någon fler kommer det inte att bli varför Hilfrid är siste tjur till rakning efter denna ko.

De senaste tvåhundra åren har i Sverige präglats av industrisamhället. Och det har styrt jordbrukets anpassning, inklusive boskapskötseln. Vi har upplevt tre stora skiften. Den första var "rashysterin" vid förra sekel-skiftet som slog 90% av svensk boskap till förmån för kontinental boskap. Nästa kris var semintekniken, med byråkratiseringen, som höll på att utplåna resten. Idag upplever vi globaliseringen vars slutliga mål är lokalsamhället. Men för att få ett lokalsamhälle måste det finnas en lokal förankring! De två stora mjölkboskapsraserna, Holstein och Viking Red har ingen lokal förankring i Sverige längre! Deras framtid i Sverige, som svenska bönders självklara val, är helt enkelt tveksam. Därmed är även Viking Genetics framtid i Sverige tveksam. Kanske inte just nu, men inom några års sikt. Den enda mjölkko som har lokal förankring är sedan bara Fjällkon! Det är detta som diskussionen nu måste röra sig om!

Det mest akuta är att presentera tjurkalvar till Viking, så länge de är aktiva i Sverige, som kan bli de kommersiellt mest gångbara på marknaden! Då det bara handlar om 3 - 4 stycken per år finns det inte utrymme för annat än tjurar som absolut måste vara Fjällrasens skyltfönster mot omvärlden. Dessa tjurar skall dessutom rädda svensk lokal mejeriverksamhet! Då alternativet är obefintligt svenskt lantbruk som slagits ut av lokal produktion i andra delar av världen, eller av multibolagens lågprisvaror. Dessa tjurkalvar, som vi nu måste sätta vårt hopp till, måste därför uppfylla de krav som ställs på ett framtida, inom några få år, lokalt lantbruk med hårt pressad lönsamhet, byggt på lokalt foder och lokala mejeriinsatser.

Insikten att kaseinernas DNA är viktigt är en kunskap som medvetet dolts inom mejerinäringen sedan 1980 - talet. Att dra upp det till debatt här igen är meningslöst. Därför måste de tjurkalvar som presenteras Viking vara enligt de krav som hittills presenterats, minst fem av sex DNA - varianter skall vara av rätt modell! Utöver de vanliga kraven om

föräldrarnas funktion. Men med ett undantag - gruppaveln! Just det kravet kan bli svårt att uppfylla för att få alla bitar på plats! Därför måste man kompromissa just i den frågan - för rasens överlevnads skull! Och svenska mjölkbönders skull!

För övrigt är PRF/Genbanken framtidens verkliga källa för de uppfödare som vill syssla med utveckling av den egna besättningen. Genbanken behöver självklart även framöver nya tillskott och då lämpligen enligt gruppavels-systemet. Men det är en annan fråga.

Thomas Gunnarson

Thomas Gunnarson.

Foto: Eva Nilsson

Angående rätt väg för den "fjällnära" delen av fjällrasen.

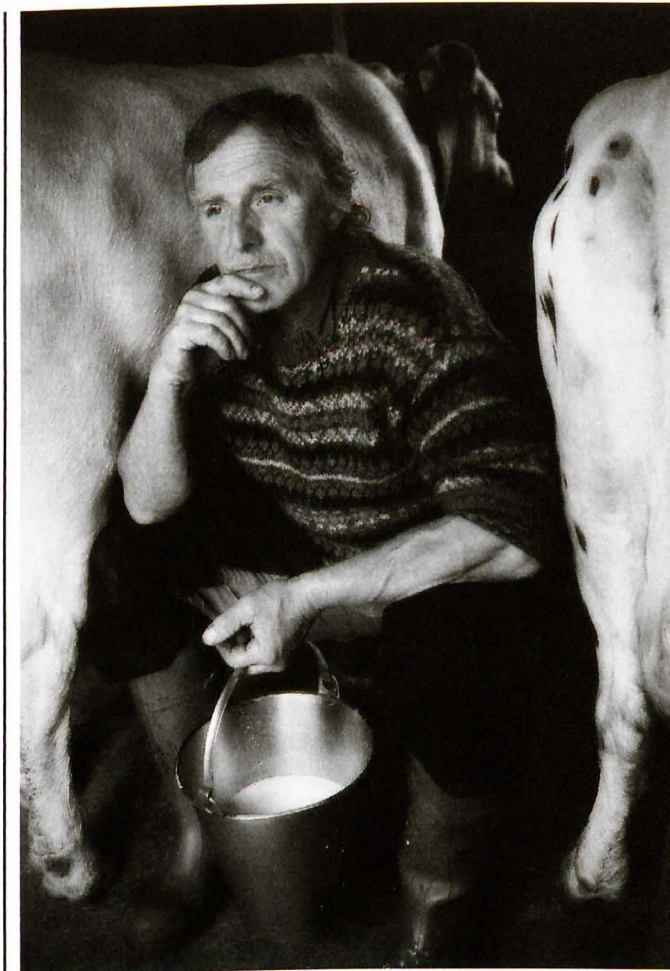
Jag håller med Robert om det mesta han tar upp i artikeln för historiskt har, vad jag vet, aldrig fjällkon delats upp i några grupper och att isolera en liten grupp kommer på lång sikt antagligen att vara av ondo för den lilla populationen. Och genetiskt vara ofördelaktigt eftersom dom flesta djuren på sikt kommer att vara mer släkt med varann än helsyskon. Vad har man då bevarat?

Vad vi i fjällnära-kommitten får förfrågningar om är oftast: storlek, lynne och ej för mycket mjölk. Samt om dom klarar sig utan kraftfoder, vilken typ av bete osv. Man vill alltså ha en mindre ko som inte producerar så mycket och som klarar sig på naturbete och som har ett gott lynne.

Med denna efterfrågan tror jag inte att vi som har fjällnära, på något sätt skulle rädda en massa kolinjer som håller på att försvinna, tyvärr. Det står var och en idag fritt att använda vilken produktionstjur som man vill på sin fjällnära ko och den räknas som renrasig fjällko i alla fall. Så dom som vill kan redan idag ha djur som är fåtaligt representerade och använda på sina fjällnära. Vi i kommittén är öppna för att ta in djur som har liknande egenskaper och som håller på att försvinna, bara vi får reda på dom.

Angående Sven Hammar så har jag också pratat ett antal gånger med honom under årens lopp. Nu är det nog 2,5-3 år sen sist. Vid ett av tillfällena, när han ringde, berättade han att det fanns en trevlig tjurkalv i hans besättning och frågade om det var intressant att samla den. Men när det visade sig att det var en produktionstjur förklarade jag för honom att den inte gick som fjällnära. Men om han ringde till Robert så kanske dom var intresserade. Men vad jag vet så var dom inte det.

Jag tror att Robert och jag har en liknande syn på fjällkon och hur man brukar den. Vi har alla olika förutsättningar på olika platser, med olika intressen och inriktning. Men att ta bort begreppet fjällnära nu och utan att förankra det hos dom som har dessa djur är att köra över

Ivan Eriksson.

Foto: Lysa Öster

människor. Under årens lopp har Robert och jag diskuterat allt inom fjällkoaveln och dess problematik men i den här frågan har det varit väldigt tyst. Varför?

Vi i kommittén kände oss ställda inför ett färdigt förslag - utan diskussion. Det är ändå vi som jobbar med dessa djur.

Jag är av den uppfattningen att människor måste känna sig delaktiga för att göra något och tycka något. Delaktighet är också demokrati. Och demokrati är för mig något som två eller flera parter kan komma överens om och leva med det. Man varken vinner eller förlorar, man accepterar. Detta ger delaktighet hos medlemmen och förhoppningsvis motivation att fortsätta sitt arbete.

Ps. Det vore bra med en gemensam diskussion istället för att sitta och skriva på varsitt håll Ds.

Med hälsningar Ivan Eriksson

FJÄLLNÄRA AVELN

På fjällnära träffen hos Karin Strömberg och Håkan Lundvist på Granhammar hade vi med en punkt i programmet där vi diskuterade Robert Nilssons förslag om de fjällnära djurens framtid. Förslaget som presenterades i senaste numret av fjällkon bygger i korthet på att man går ifrån nuvarande aveln på fjällnära kor och tillåter ett större inslag av den övriga fjällrasen i gruppen. Robert befarar att den fjällnära gruppen avskärmar sig allt mer från den övriga fjällrasen och på sikt kommer att förändras till en egen ras utan större värde för fjällrasen i stort. Samtidigt är i dag många fjällkolinjer starkt hotade och en möjlighet att ta in de mest extensivt brukade av dessa skulle hjälpa till att bevara mångfalden av kolinjer. Nedan följer en kort sammanfattning av de synpunkter som framfördes på mötet.

Först och främst var vi helt eniga om att det vore olyckligt att byta namnet fjällnära kor mot extensiva kor, enligt Roberts förslag, eftersom epitetet fjällnära är väl inarbetat och välkänt. Ett byte till namnet skulle riskera en ytterligare förvirring bland framtida djurägare om vad som är vad beträffande de olika fjällkogrupperna och dess ursprung. Det fjällnära begreppet kommer ju ändå att leva kvar genom den fjällnära genbanken som administreras av Föreningen Äldre Svensk Boskap.

Den fjällnära gruppen som administreras av vår förening är inte heller helt slutet utan vi kan ta in ytterligare kolinjer om de bedöms genetiskt intressanta eller för att minimera riskerna för inavel. Så har även gjorts sedan vi bildade den fjällnära gruppen som ursprungligen bestod av besättningarna från Lillhärjebygget, Klövsjö och Biellojaure. Det som tillkommit sedan dess är tre Funäsdalslinjer, Fatmomakkekorna (de två Fatmomakkelinjerna är tyvärr utgångna men två tjurar finns samlade från linjen efter den ena kon), de två kolinjer som representerar Särnagruppen och senast ytterligare fyra linjer med ursprung från Klövsjö.

Därmed har nio kofamiljer från starten utökats med ytterligare nio familjer till dags dato. En procentuellt stor förändring. Men naturligtvis dominerar de tre ursprungliga besättningarna kraftigt genetiken i den fjällnära populationen. Så möjligheten att ta in nya kolinjer har funnits hela tiden och ska vara möjligt även i framtiden.

Robert gav i sin uppsats exempel på en besättning från det rovdjurstäta Sånfjället där det skulle vara lämpligt att samla en tjur för användning i den "extensiva gruppen". En sådan besättning kan mycket väl vara intressant liksom flera andra extensivt hållna besättningar. Men eftersom det är kolinjerna som är hotade måste väl dessa prioriteras före tjurar och vi måste dessutom få reda på att dessa besättningar finns! Tjurar är visserligen också intressanta att samla men det ansvaret bör ligga hos avelskommittén och i första hand prövas i den ordinarie fjällrasaveln eller ligga som genbank för framtiden. Vi känner de fjällnära tjurlinjerna ganska väl och vet vad vi avlar på. Fäder till nya tjurar bör i första hand rekryteras från befintliga fjällnära tjurlinjer när vi har en viss erfarenhet av nyinkomna kolinjers kvalitéer. Detta för att inte allt för snabbt ändra den fjällnära populationen i okänd riktning.

De fjällnära djuren fick sig också en känga för att ha en sämre kaseinsammansättning än fjällrasen i stort. Det är sant att de testade tjurarna totalt har en mindre andel av B-varianten av kappa-kasein. Däremot är A2 varianten av beta-kaseinet på samma nivå och B-varianten av betalactoglobulinet betydligt högre. Av 22 testade fjällnära semintjurar platsar hela 6 stycken i "elitserien" vilket ändock visar på att det finns vissa kvalitéer gömda i den fjällnära gruppen. Den klart sämsta ursprungsbesättningen ur kaseinsynpunkt är den från Biellojaure som också har haft stor påverkan på den fjällnära gruppen totalt.

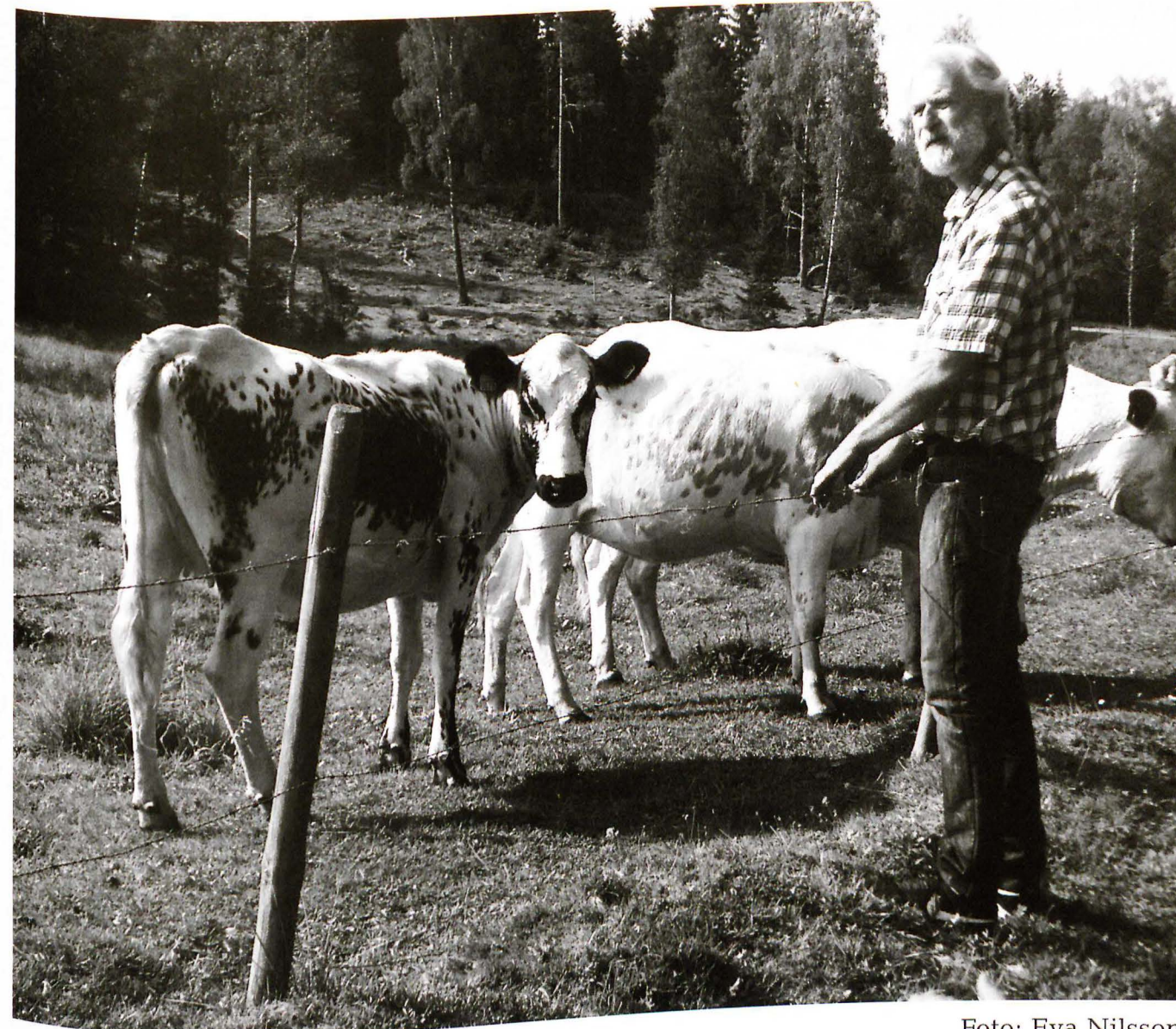

Foto: Eva Nilsson

Lars-Göran Lindgren.

Andra synpunkter som framfördes var att många uppskattar en mindre hushållsko som inte ger så stora mängder mjölk. De har i regel också ett nätt och välformat juver som är väl anpassat till bete i risig och besvärlig terräng.

Sammanfattningsvis tycker vi att alla fjällkoägare ska vara välkomna i fjällrasföreningen oavsett vilka djur man har och hur man brukar dem. Att tillmäta fjällnära ägare en större betydelse i bevarandet av hotade kolinjer känns fel. I de oftast små besättningarna har man de kor man trivs med och som fungerar bra utifrån var och ens förutsättningar och intresse. Att byta ut någon eller några av dessa kor mot någon ko från en annan och mer sällsynt kolinje kan inte någon utomstående kräva. Vi bör istället uppmuntra fler att bli intresserade av fjällrasen i stort. Ett intresse

föder ofta ett fördjupat intresse, förhoppningsvis i detta fallet även för de hotade linjerna. Om man stöttar alla medlemmarna och informerar om fjällkornas situation blir resultatet med stor sannolikhet det bästa.

Vi som var med på mötet var Karin Strömberg, Håkan Lundkvist, Gunilla Ekenvärn, Ingela Uhlås, Annika Eriksson med sambo, Birgitta Sabelström, K-G Ekeberg, Mona Loberg, Ivan Eriksson, Lars Halvarsson och Lars-Göran Lindgren, varav den sistnämnde har sammanfattat synpunkterna i text. K-G Ekeberg förklarade att han som föreningens ordförande avstod från att f.n. lägga synpunkter i ämnet.

FJÄLLRASAVEL OG FRAMTID

I august 1995 var jeg i Löfvånger sammen med et par andre representanter for Avlslaget for STN på det som skulle bli den siste stämman i SKB-föreningen før den store revolusjonen for fjällrasen. Bare noen måneder senere, i mars 1996 var vi tilbake i Sverige, i Furudal, for den første stämman i Svensk Fjällrasavel. Som STN-bonde og som aktiv i Avlslaget for STN har jeg fulgt arbeidet til Svensk Fjällrasavel med stor interesse, og er veldig imponert over hva dere fjällrasentusiaster har klart å utrette på disse 20 åra!

STN-rasen har også hatt mye nytte av det arbeidet som har blitt gjort i Svensk Fjällrasavel. Renrasets avlsmateriale i form av nye okser har kommet til. Selv om vi til Norge bare kan importere sæd av Viking Genetics sine okser så har det økte utvalget av okser vært svært viktig for oss for å kunne gi STN-rasen større genetisk bredde. Vi har også fått tilbake gammelt STN-blod som var forsvunnet her i landet men som til alt hell fantes lagret i Sverige. Dette er vi svært takknemlige for, og det har i stor grad bidratt til at STN-rasen er den av de gamle norske storferasene som klarer seg best!

Jeg leser i Fjällkon nr 1-15 at framtidens avlsarbeid med fjällrasen nå skal debatteres. Jeg har et ambivalent forhold til å blande meg inn

i den debatten, men da STN-rasens framtid så sterkt påvirkes av fjällrasens så kan jeg likevel ikke la være å gripe anledningen til å komme med noen synspunkter. Jeg vil gjøre oppmerksom på at synspunktene er mine private og at de ikke nødvendigvis deles av Avlslaget for STN.

BREDDE/ KVALITET

Jeg synes Roberts forslag i «dags att justera riktningen» stort sett er veldig gode. Alt avlsarbeid må med mellomrom tilpasses den virkelighet man lever i, det ligger i avlsarbeidets natur. Jeg synes heller ikke Roberts forslag er så dramatiske, det er mer snakk om en justering enn en omlegging.

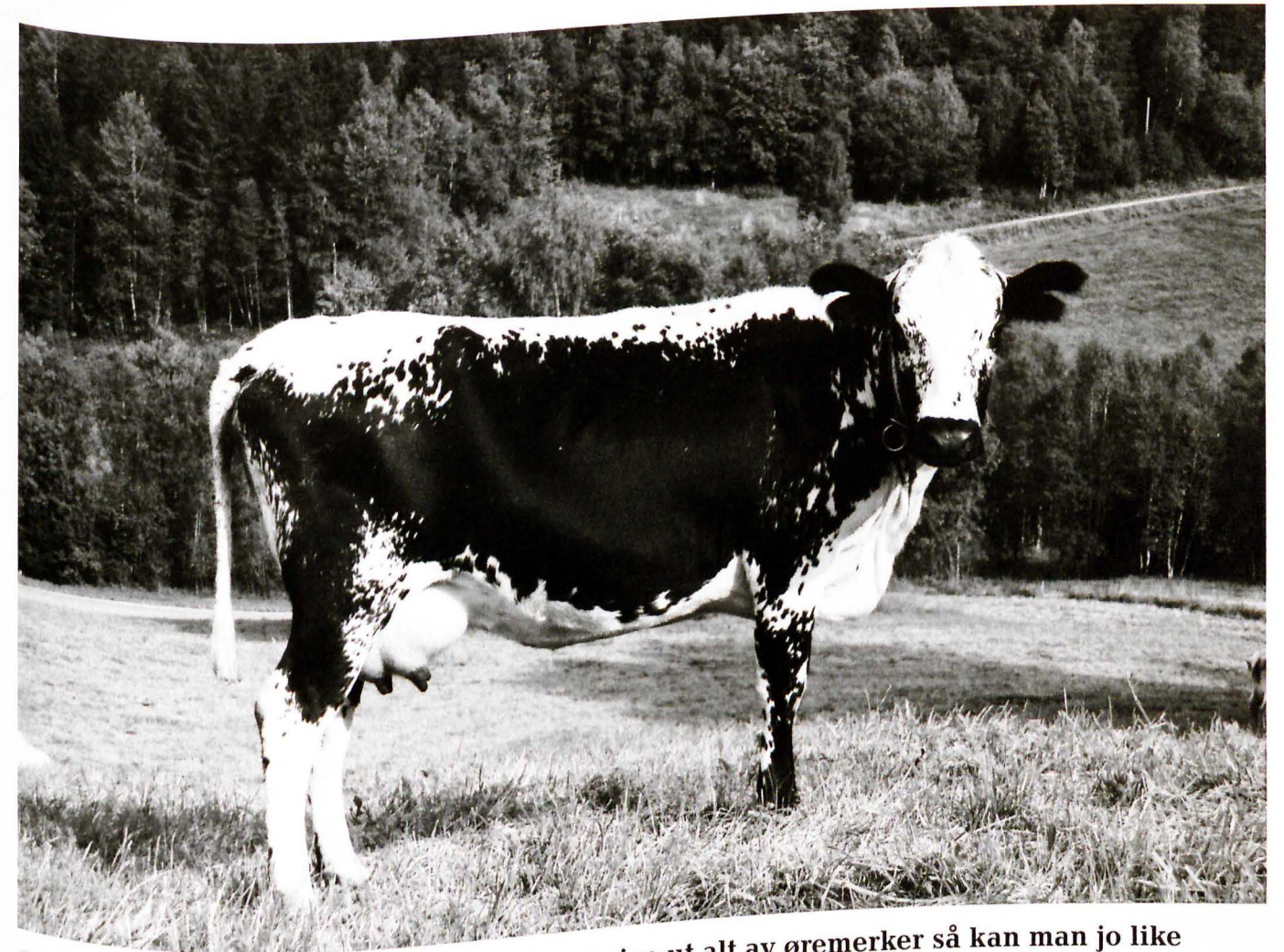
Med så få fjällkor i kontroll som det nå er vil gruppeavlssystemet være vanskelig å få til å fungere. Det blir ujevne grupper og gruppe 2 drar ifra de andre både avkastningsmessig og antallsmessig. Fjällrasens genetiske bredde er som det blir dokumentert i fjällkon så stor at det er ingen fare om man i avlsarbeidet for en periode framover velger å «spisse» seg inn på kvalitet. Med en god avlsplan sammen med for eksempel kaseintesting av aktuelle oksemødre så tror jeg ikke bredden trenger å lide mye heller heller.

KASEINER

Kaseiner visste man ikke hva var i tidligere tiders avlsarbeid, det er knapt at vi som drev med fjällkor/STN visste det for 20 år siden! Robert har tidligere skrevet at han tror svenske bondekvinner er å takke for fjällrasens eksepsjonelt gode kaseinprofil, på den måten at de gjorde utvalg og avla på kyr med mjølk som gav mye og god ost. Akkurat den teorien må jeg si at jeg har liten tro på. At svenske bondekvinner var og er bra på mange vis det tviler jeg ikke det aller minste på, men at de var så mye bedre på koblingen mjølk-ost-avl enn bondekvinner andre steder det tror jeg ikke. Til en viss grad kan naturligvis kaseinprofilen henge sammen med tidligere tiders avl, men inntil bedre dokumentasjon foreligger så ville jeg nok heller satse på at den gamle landrasepopulasjonen som både fjällkon og STN stammer fra hadde bra kaseiner i mjølka og at fjällkon rett og slett har hatt en utrolig tur med å bevare disse.

I konkurranse med andre raser må man prøve å dokumentere og finne de fordeler som fjällrasen har. Og dere fant virkelig en slik i kaseinene! At det ligger en stor mulighet for rasen her det er jeg sikker på, og jeg er også sikker på at Svensk Fjällrasavel klarer å forvalte denne fordelene på best mulige måte! I STN var vi ikke like heldig med kaseinene, og ligger vel omtrent på det som i Sverige kan

karakteriseres som «fjällnärnivå». Om det kommer fjällrasokser på Viking som arver gode kaseinprofiler og som samtidig har en avstamning som avlslaget for STN liker, er jeg sikker på at det vil komme bestilling av sæddoser av slike okser fra oss i Norge. Vi kan ikke gjøre STN-rasen like god på kaseiner som fjällkon, da det ville bety at vi måtte gå bort fra mye av vårt norske avlsmateriale. Det vil vi naturligvis ikke finne på å gjøre. Men vi

640 Kløftøre etter 6875 Hövding. Skal man rive ut alt av øremerker så kan man jo like gjerne gjøre det snygt og symetrisk!

Eier og foto: Atle Meås

forbedrer gjerne STN-rasens kaseinprofil med et fortsatt avssamarbeid med fjällkon.

Det er imidlertid en ting som bekymrer meg litt i Roberts innlegg. For STN-rasen i Norge må og vil vi fortsette å tenke bredde i vårt avlsarbeide. Dette fordi vi foreløpig har mye mindre av den bredden enn det dere har i Sverige. Og av de eldre genbanksoksene som Robert nevner er det flere vi veldig gjerne skulle ha brukt sønner av i Norge. Det forutsetter imidlertid som sagt at de tas inn på Viking, og ikke som Robert foreslår å fortrinnsvis samle slike sønner på Alebäck. Jeg forstår godt Roberts motivasjon for dette forslaget, men for oss i Norge låter det ikke bra. Dette er naturligvis noe avslaget for STN vil kunne diskutere med svensk fjällrasavel framover, og jeg er sikker på at det vil finnes løsninger på det.

FJÄLLNÄRA - ET GODT NAMN - EN DÅRLIG IDÉ?

På STN sitt årsmøte på Kirkenær i 1993 viste Karl-Gustav Hedling en video som han hadde tatt opp på Lillhärjåbygget, og det var vel ingen i forsamlingen som ikke lot seg fascinere av å se Karin fyre på peisen i fjøset og handmjølke sine 5 kyr mens de sto og tygde i seg tommelfingertjukt bjørkeris! Noe senere fikk vi med oss at besetningen på Lillhärjåbygget sammen med 3-4 andre små besetninger med lignende driftsform skulle gå inn i en egen gruppe i fjällrasen og kalles fjällnära. Man trodde at disse kunne være av mer «opprinnelig» avstamning enn dagens fjällkor og at det derfor kunne være av historisk og vitenskapelig interesse å bevare denne lille gruppen av dyr. Senere dokumentasjon har vel vist at det mer var driftsformen enn dyra som var interessante her.

Litt over 20 år senere vil jeg si at saken på ett eller annet tidspunkt på den tida som har gått må ha utartet seg ikke så rent lite. Det finnes i dag nesten flere dyr av denne genetisk smale gruppen enn det gjør av den «riktige» fjällkon, og det er både 2 og 3 foreninger som arbeider med å bevare dem. For den som er vant til hvordan norsk bevaringsarbeid fungerer er det vanskelig å tro at det kan være sant!

Jeg skaffer meg vel ingen nye venner blant

fjällnäraforkjempere ved å skrive dette, men det er noe jeg har tenkt i nokså mange år: Skal det gå så ille at det er denne gruppen av dyr som overlever av fjällrasen er det ikke bare en tragedie for bevaring av rasens genetiske materiale, det er også et hån mot mange generasjoner av svenske bønder- og bondekvinner harde arbeide for å gjøre fjällkon til en lempelig rase for svensk matproduksjon!

Hva er det som gjør fjällnärgruppen så interessant for mange? Det kan ikke være det genetiske i alle fall, med en smal base i utgangspunktet og mer og mer innavlet som gruppen blir. Og ikke kan det være produksjonsmessig, hverken på mjølk eller kaseiner. Er det rett og slett myten om at dette er en «ur-utgave» av fjällkon som har fått så godt tak? I så fall er det et trekk som jeg kjenner igjen fra enkelte deler av bevaringsmiljøet i Norge. Av og til ser det ut som at for noen er det mer interessant jo mindre man vet om en gruppe dyr. For meg er dette uforståelig, jeg synes faktaopplysninger og virkelige historier er så mye mer spennende enn myter og gjetninger. Kan hende er det slik at de mer «mjuke og mytiske» sidene ved fjällkon drukner litt i alt annet viktig? I alt fokus på kaseiner, stambokføring og hypoplasiintyg?

I disse dager når gamle dokumenterte fjällkolinjer dør ut eller står i akutt fare for å gjøre det, synes jeg at alle, i alle fall de som mjølker sine fjällkor, burde bidra med å ta vare på disse linjene. For hver

linje som forsvinner så minsker fjällrasens mulighet for å overleve og å bli en viktig brikke i svensk matproduksjon i framtida.

Et lite forslag til slutt: Kanskje burde svensk fjällrasavel gjøre en undersøkelse på hva som er folks motivasjon for å velge dyr fra den fjällnära gruppen? Kanskje det kunne gi noen nyttige svar? En sann undersøkelse burde man jo kunne gjøre uten at det oppfattes som noen slags «vendetta» mot de fjällnära.

Lykke til med debatten på stämman i august. Vi kommer til å følge den med stor interesse!

Atle Meås

Patrik Gyllenhammar inlägg i fjällavelsdebatten

DEBATTINLÄGG TILL ÅRSSTÄMMAN 2015!

Efter att noggrant ha läst igenom Fjällkon nr 1/2015 önskar jag få framföra följande synpunkter.

Robert har som vanligt presterat ett gediget kunnande i frågor som angår avelsarbetet med fjällrasen och han presenterar sina åsikter på ett imponerande sätt. Men det innebär inte att allt är invändningsfritt. Robert tycks mena att alla som har fjällkor arbetar med samma mall. Men så är ju inte fallet. En grupp, och dit hör väl Robert, vill ha högsta möjliga avkastning, och man accepterar foderkostnader i enlighet med kornas behov, och förväntar sig att avelsledningen inrättar sig därefter. Och inget konstigt med det. Så fungerar arbetet med alla andra mjölkraiser.

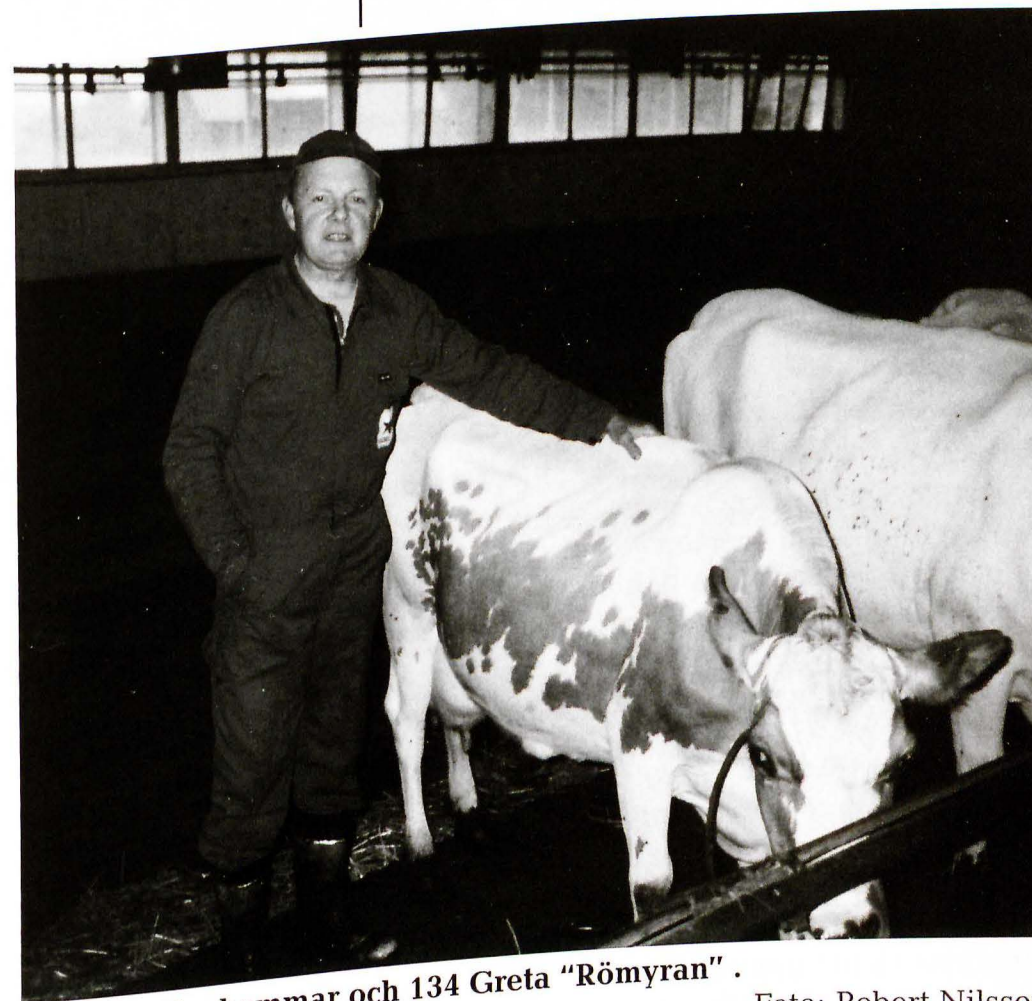
Men vad som skiljer oss från andra rasföreningar är det som vi kallar fjällnära kor och deras ägare med sin produktionsfilosofi. Och varje djurägarkategori anser naturligtvis att just den har rätt. Sanningen är att båda har rätt och ställer sina krav därefter. Och avelsledningen ska naturligtvis anpassa sitt arbete därefter. Ingen djurägargrupp behöva känna sig hotad eller inte tagen på allvar. Ägarna till de fjällnära djuren ska självklart inte behöva känna sig sedda över axeln.

Inte desto mindre eftersom dessa tycks öka i antal och skörda framgångar i sin produktion.

Robert har nämnt Nils Dahlbäcks betydelse för fjällrasen den dag vi startade med P.R.F. Utan hans insatser och ekonomiska resurser är det inte säkert, eller ens troligt att vi haft någon fjällras att bekymra oss om. Nils Dahlbäcks krav på att vi har ett ansvar för de fjällnära djuren kan vi naturligtvis aldrig slingra oss ifrån.

Dessutom, och det måste ses som en risk för vår förening, finns det idag en konkurrerande förening som liksom vår har jordbruksverkets uppdrag och stöd för sitt arbete med fjällnära djur. Vår styrelse må betänka risken för att ägarna till dessa djur söker sig till en annan förening om den egna arbetar på ett sätt som upplevs som ett hot eller brist på förståelse och respekt.

Patrik Gyllenhammar.

Patrik Gyllenhammar och 134 Greta "Römyran".

Foto: Robert Nilsson

NÅGRA SYNPUNKTER PÅ FJÄLLKONS FRAMTID

Så var det dags att träda fram i vår tidning igen! Sist, för evigheter sedan, handlade det om korsningsavelns konsekvenser för vår besättning och hur vi dels räddade den lilla oförstörda spillran som fanns och dels "restaurerade" korsningskorna. Tack vare föreningen och Alebäckstjurarna, samt så småningom det att semin satsade på F-märkta tjurar, blev det närapå julafton varje gång jag skulle välja och vraka bland lämpliga tjurar att beställa hem. Så många det fanns, och finns! Inte tänkte vi då på att brist på moderdjur skulle bli ett nästan större problem och det ganska fort. Vi har varit bönder på heltid sedan tidigt 70 tal. Jan är född på gården och här har det alltid varit fjällkor. Vi blev ekologiska innan Krav fanns, vi har producerat på grovfoder, eget korn och lite kraftfoder. Kalvarna har diat sina mammor, vi har inte haft fler kor än 18 uppbundna, vi har inte varit duktigast på att producera stora mjölmängder, men, vi har levt på vår gård och vi har sett åtskilliga kor passera....

En sak är säker; variationen beträffande storlek på korna är stor och så var det också "när Jan var liten". Vi har små nätta damer och stora matronor. Från att ha haft en hel del bleka kor så har färgvariationen ökat, lynnet har blivit bättre igen och likaså juvren och för det får vi tacka fjällrasföreningens avelsarbete.

Nu står vi ändå där och får tacka för oss som mjölkproducenter. Vi är pensionärer och orkar inte längre, så enkelt är det och så svårt....

Emellertid så tvärdog det inte här ändå då vi efter viss vända gjorde om våra kor till dikor. Dom har ju blivit diade av sina kalvar så för

korna blev det ingen större omställning. Det vi nu satsar på är att hålla alla moderlinjer vid liv, seminera med bra tjurar och förhoppningsvis kunna bidra med att hålla liv i rasen, kanske få ut någon kvigkalv till mjölkproduktion.

Vi tror att bonden och det aktiva jordbruket är förutsättningen för att fjällkorna ska leva vidare. Produktionskor är såvitt jag förstår alla kor, eftersom dom producerar något vi har gjort oss avhängiga av; mjölk till oss, till mejeriet och t.ex till det smör som var handelsvara inte minst i de norska gränstrakterna förr i världen.. Var man sen sätter ribban för produktionsmängd är ju miljöbetingat. Vi som nu helt tagit bort koncentrat och bara ger hö och ensilage ser hur våra kor anpassar mjölmängd och juver till kalvens behov. Blir dom mer "riktiga fjällkor" då?

En del av vår mjölk gick till ett gårdsmejeri och ansågs ha ypperliga ystningsegenskaper av den franske ystmästaren Lepage. Vi har inga kaseinvärden på våra kor, men det visade sig att fler av de tjurar vi använt platsade i grupperna med bäst kaseinvärde. Vi tror att det är en väg för fjällkon att erövra gårdmejerigårdarna och öka efterfrågan på tjurar från semin. Skulle semin tappa intresset för fjällkorna kan man fråga sig hur aveln ska fungera, även med Alebäckstjurarna. Får man en ny indelning av kaseinvärderade tjurar kan ju den som vill och är intresserad ändå ha lite grupptänkande i bakhuvudet svårare än så är det ju inte!

Vi tror också att det är av stor vikt att samla alla moderdjur under ett tak. Såvitt vi vet så har ingen underkänt Kantaanens undersökning

Foto: Robert Nilsson

Berit och Jan Runsten.

av DNA bilden på fjällkorna vilket borde innebära att uppdelningen mellan fjällkor och fjällnära är onödig och i värsta fall underminerar rasens fortsatta existens. Vi har absolut inget emot tanken på hushållskor men det är rätt svårt att se hur rasen ska överleva baserat på bara det. Med tanke på omständigheter som tex kostnadskrävande regler för djurhållning, möjligheter att bedriva avel så borde det bli ganska svårt för den koägaren att ensam ta ansvar för rasens fortlevnad. Däremot finns det ju många möjligheter att komma över en lagom avkastande fjällko hos någon bonde,

förutsatt att dom finns kvar dvs både bonden och fjällkon.....

Kort sagt, fast det blev det ju inte, så stöder vi Robert Nilssons tankegångar om avelns framtid. Vi tycker att det låter både vettigt och ansvarsfullt.

Berit och Jan Runsten,
Alsenviken Jämtland

~~Avs: Svensk Fjällrasavel
c/o Robert Nilsson
Övre Svartlä 515
961 98 BODEN~~

Porto betalt

B-post

Vacker fjällko i Argentina. Nykalvad tredjekalvarev efter 6849 Aragon hos Elisabeth Avendaño.

Foto: Elisabeth Avendaño

Detta material har delvis
finansierats med EU-medel